

Jean-Jacques Rousseau

Toplum Sözleşmesi

ya da Politik Hukukun İlkeleri

Foederis aequas / Dicamus leges
[Sözleşmenin eşitlikçi yasalarını açıklayalım]

Çeviren
Sinem Açıcı

Bilge
Kültür • Sanat

Latince metinlerin çevirisinde
değerli katkılarından dolayı
Prof. Dr. Bedia Demiriş'e teşekkür ederiz. (y.n.)

Duyuru

Bu küçük inceleme, zamanında gücümü hesaba katmadan giriştiğim ve uzun süredir terk edilmiş bulunan daha kapsamlı bir eserden alınmıştır. O çalışmadan çıkarılabilecek çeşitli parçalar arasında bana en kayda değer gelen ve yayımlanmaya en layık görüneni bu gelmiştir. Eserin geri kalanı ise artık yok olmuştur.

KİTAP I

İnsanları oldukları gibi, yasaları da olabilecekleri biçimde ele alarak, toplumsal düzende meşru ve güvenilir bir yönetim kuralı bulunup bulunamayacağını araştırmak istiyorum. Bu incelemede, hukukun izin verdiğini çıkarın gerektirdiğiyle daima uzlaştırmaya çalışacağım ki, adalet ile fayda hiçbir zaman birbirinden ayrı düşmesin.

Önemini kanıtlamadan doğrudan konuma giriyorum. Bana “Sen bir hükümdar ya da yasa koyucu musun ki politika üzerine yazacaksın?” diye sorulacaktır. Buna cevabım hayır, ikisi de değilim; politika üzerine yazmam tam da bu yüzden. Eğer bir hükümdar veya yasa koyucu olsaydım, ne yapılması gerektiğini yazmakla vakit kaybetmezdim. Ya yapılması gerekeni yapardım ya da susardım.

Özgür bir devletin yurttaşı olarak doğmuş ve ege-
menin bir üyesi sıfatıyla, sesimin kamu işlerindeki etkisi ne kadar az olursa olsun, oy verme hakkım, kendimi bu işlerde bilgilendirme görevini bana yükler. Ne mutlu bana ki, hükümetler üzerine düşündüğüm her seferinde, araştırmalarımda ülkemin yönetimini sevmek için yeni nedenler buluyorum.

Bölüm I

Birinci Kitabın Konusu

İnsan özgür doğar, ama her yerde zincire vurulmuştur. Kendisini diğer insanların efendisi sanan insan, onlardan

daha fazla köle olmaktan geri kalmaz. Bu değişim nasıl gerekleştii? Bilmiyorum. Onu meşru kılan nedir? İşte bu soruyu yanıtlayabileceğime inanıyorum.

Yalnızca kaba kuvveti ve ondan doğan sonucu dikkate alsaydım, derdim ki, bir halk itaat etmeye zorlanıyorsa ve itaat ediyorsa, doğru olanı yapmaktadır. Ancak boyunduruğundan kurtulabilecekse ve kurtulursa, bu daha da iyidir. Çünkü özgürlüğünü, onu elinden alan hakka dayanarak yeniden kazanıyorsa, ya özgürlüğünü geri almakta haklıdır ya da en başından beri o özgürlüğün elinden alınması haksız bir durumdur. Fakat toplumsal düzen kutsal bir haktır ve diğerk tüm haklar için bir temel oluşturur. Ne var ki bu hak doğadan gelmez; demek ki birtakım sözleşmelere bağlıdır. Öyleyse mesele, bu sözleşmelerin neler olduğunu anlamaktır. Buna gelmeden önce, az önce ileri sürdüğüm düşünceyi temellendirmeliyim.

Bölüm II

İlk Toplamlar Üzerine

Tüm toplumlar içerisinde en eski ve tek doğal olanı ailedir. Bu düzende çocuklar, babalarına ancak korunmaya ihtiyaç duydukları süre boyunca bağılı kalırlar. Bu ihtiyaç ortadan kalktığı gibi, aralarındaki doğal bağ da çözülür. Çocuklar, babalarına karşı olan itaat yükümlülüğünden, babalar da çocuklarına karşı olan bakım sorumluluklarından kurtulur, yeniden bağımsız hâle gelir. Eğer bir arada kalmaya devam ederlerse bu artık doğal değıl gönüllü bir durumdur ve aile varlığını ancak bir sözleşme sayesinde sürdürür.

Bu ortak özgürlük, insan doğasının bir sonucudur. Onun ilk kanunu, kendi korunmasını gözetmektir;

Bölüm VI

Monarşi Üzerine

Şimdiye kadar hükümdarı tüzel ve kolektif bir kişi olarak, yasaların gücüyle birleşmiş ve devlette yürütme yetkisinin emanetçisi olarak ele aldık. Şimdi ise bu gücü doğal bir kişinin, gerçek bir insanın ellerinde düşünmemiz gerekiyor. İşte yasalar uyarınca bu gücü tek başına kullanma hakkına sahip olan kişiye *monark* veya *kral* denir.

Kolektif bir varlığın bir bireyi temsil ettiği diğer tüm yönetimlerin tersine, burada bir birey kolektif bir varlığı temsil eder. Öyle ki hükümdarı oluşturan tüzel birlik aynı zamanda fiziksel bir birliktir; yasanın diğerinde bu kadar güçlülükle bir araya getirdiği tüm yetiler onda doğal olarak birleşmiş bulunur.

Böylece halkın iradesi, hükümdarın iradesi, devletin kamusal gücü ve hükümetin özel gücü hep aynı güdüye karşılık gelir; makinenin tüm çarkları aynı elde bulunur, her şey aynı amaca yönelir. Bu yönetimde birbirini yok eden karşıt hareketler yoktur ve daha küçük bir çabanın bundan daha büyük bir eylemi üretebileceği başka bir yönetim türünü hayal etmek imkânsızdır. Kıyıda sakin bir şekilde oturmuş ve hiçbir çaba harcamadan büyük bir gemiyi çeken Arşimet, benim için çalışma odasından geniş ülkelerini yöneten ve kendi hareketsiz görünürken her şeyi harekete geçiren usta bir monarkı temsil eder.

Ancak hiçbir hükümet, böylesine büyük bir güce sahip olmadığı gibi, özel iradenin diğerleri üzerinde bu denli egemenlik kurduğu ve onları bu kadar kolaylıkla bastırdığı başka bir hükümet de yoktur. Her şey gerçekten de aynı amaca doğru ilerler; fakat bu amaç kamusal mutluluk değildir ve yönetimin bizzat gücü, durmaksızın devletin aleyhine işlemeye başlar.

Krallar mutlak güç sahibi olmak isterler ve uzaktan onlara, bunun en iyi yolunun halkları tarafından sevil-mek olduğu haykırılır. Bu düstur çok güzeldir ve belli açılardan doğrudur. Ne yazık ki saraylarda bu fikirle her zaman alay edilecektir. Halkın sevgisinden gelen güç şüphesiz en büyüğüdür; fakat bu güç geçici ve koşullu-dur, hükümdarlar bununla asla yetinmezler. En iyi kral-lar bile, canları istediğinde, efendi kalmaya devam ede-rek kötü olabilmeyi isterler. Bir politika öğütçüsü halkın gücünün kendi güçleri olduğunu, dolayısıyla en büyük çıkarlarının halkın müreffeh, kalabalık ve korkulan bir durumda olması gerektiğini ne kadar anlatırsa anlatsın; onlar bunun doğru olmadığını pekâlâ bilirler. Onların ki-şisel çıkarı, her şeyden önce halkın zayıf, sefil olması ve kendilerine asla direnememesidir. Kabul ediyorum ki, eğer tebaa daima mükemmel bir şekilde itaatkâr olsaydı, o zaman hükümdarın çıkarı, halkın güçlü olması olurdu; çünkü bu güç kendi gücü olacağı için komşularına kor-ku salardı. Ama bu çıkar yalnızca ikincil ve bağımlı ol-duğundan ve iki varsayım birbiriyle bağdaşmadığından, hükümdarların her zaman kendileri için en kısa vadede yarar sağlayacak kurala öncelik vermeleri doğaldır. İşte Samuel'in İbranilere şiddetle gösterdiği, Machiavelli'nin de açıkça gözler önüne serdiği şey budur. Machiavelli krallara ders veriyor görünerek, aslında halklara büyük öğütler vermiştir. Machiavelli'nin *Hükümdar*'ı, cumhu-riyetçilerin kitabıdır.²³

23 Machiavelli dürüst bir adam ve iyi bir yurttaştı: ama Medici ailesi-ne bağlı olduğundan, vatanının baskı altında olduğu dönemde öz-gürlük sevgisini gizlemek zorundaydı. Seçtiği o nefretlik kahraman [Caesar Borgia (ç.n.)] bile onun gizli niyetini yeterince ortaya koyar. *Hükümdar* kitabındaki ilkelerin, Titius-Livius üzerine söylevleriyle ve *Floransa Tarihi*'ndeki ilkelerle çelişmesi, bu derin siyasetçinin